

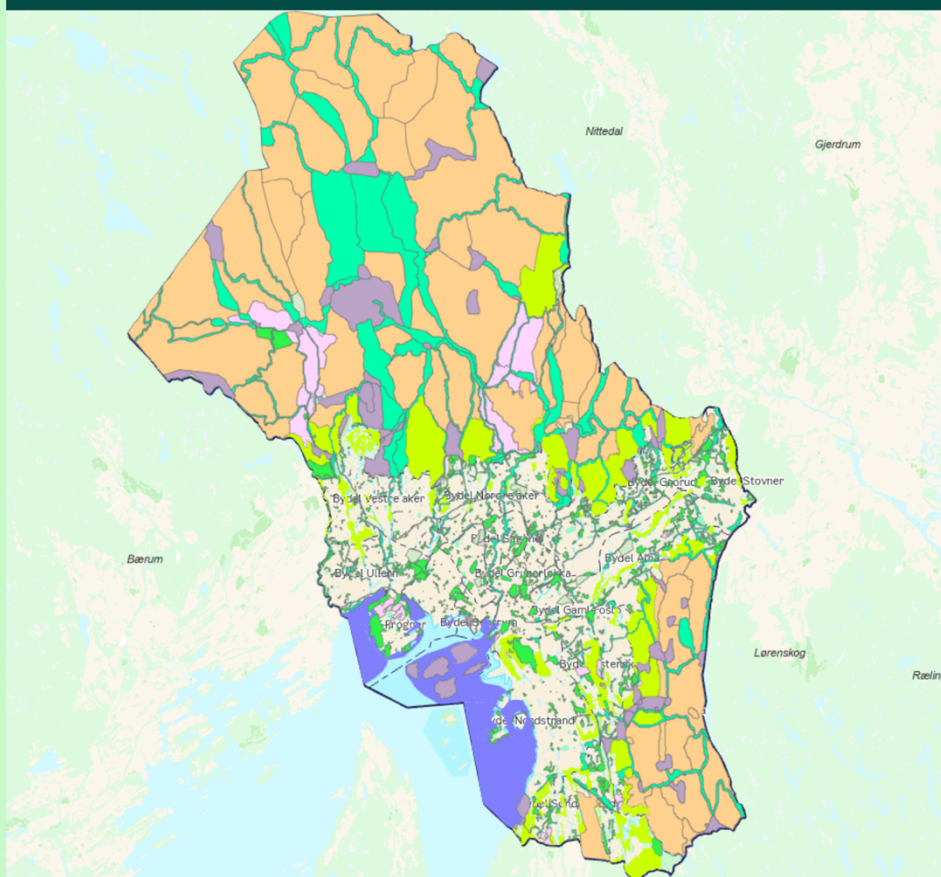
Oslo

Bymiljøetaten

Kartlegging og verdsetting av friluftslivsområder i Oslo kommune

Sluttrapport mai 2022

Friluftslivsområder

Ansvarlige: Bymiljøetaten

Innhold

1	Innledning	4
2	Bakgrunn	4
3	Prosess	5
3.1	Konsulentbistand	5
3.2	Arbeidsgrupper	6
3.3	Metodikk	6
3.4	Høring.....	7
4	Resultat	8
4.1	Videre arbeid og ajourhold	10
4.2	Føring for fremtidig bruk	11
5	Økonomi.....	12
6	Kilder og veiledere	12

Sluttrapport - Kartlegging og verdsetting av friluftslivsområder i Oslo kommune

1 Innledning

Oslo kommune har deltatt i et nasjonalt prosjekt for å kartlegge og verdsette friluftslivsområder i kommunen. Prosjektet er en faglig kartlegging og verdsetting av friluftslivsområder basert på Miljødirektoratet sin veileder M 98-2013, samt eget veiledningshefte utarbeidet for arbeidsgruppene i Oslo, i samarbeid med Miljødirektoratet. Målet med kartleggingen er å få kartlagt og verdsatt arealer for friluftsliv i kommunen, og sikre god tilgang på relevant friluftslivsinformasjon for både kommunens eget arbeid og eksterne parter. Arbeidet er forankret i *Nasjonal handlingsplan for statlig sikring og tilrettelegging av friluftslivsområder* (2013) og *Nasjonal strategi for et aktivt friluftsliv* (2013). Miljødirektoratet har et mål om at flest mulig kommuner skal kartlegge og verdsatt sine friluftslivsområder. Resultatet av prosjektet er et temakart som er publisert i Miljødirektoratets karttjeneste Naturbase.

Bymiljøetaten fikk delegert ansvar for prosjektet fra Byrådsavdeling for Miljø og samferdsel i brev av 06.01.2016. Bymiljøetaten har søkt og fått tildelt prosjektmidler fra Miljødirektoratet til å gjennomføre prosjektet, og har fått prosjektbistand fra Plan- og bygningsetaten. Bymiljøetaten har kjøpt prosjektbistand fra Oslo og Omland friluftsråd (OOF) og Oslofjorden friluftsråd (OF). Friluftsrådene har etablert arbeidsgrupper for bydelene og Markaområdene. Det er lagt ned et stort arbeid fra frivillige organisasjoner i prosjektet. Arbeidet med prosjektet ble igangsatt i 2017 og temakartet ble ferdigstilt og lastet opp til Naturbase i mai 2022.

2 Bakgrunn

I forskrift om Fylkeskommunenes oppgaver innenfor friluftslivsområdet (2019, § 1) fremgår det at *“Fylkeskommunene skal gjennom egne tiltak, fordeling av statlige tilskuddsmidler og deltakelse i statlige prosjekter bidra til å ivareta og utvikle arealer, ferdselsårer og anlegg for friluftsliv og stimulere til friluftsliv”*.

Friluftsliv er en viktig kilde til helse og livskvalitet. Samhandlingen mellom fysisk aktivitet og naturopplevelse gir friluftsliv en stor verdi for psykisk og fysisk helse. Naturopplevelser kan oppnås i skogen, på fjellet, ved sjøen eller i parker og grøntområder i byen. . Hovedmålsettingen i den statlige friluftslivspolitikken er at *en stor del av befolkningen driver jevnlig med friluftsliv*. Det er videre et mål at friluftslivets posisjon skal ivaretas og videreutvikles gjennom ivaretagelse av allemannsretten, bevaring og tilrettelegging av viktige friluftslivsområder, og stimulering til økt friluftslivsaktivitet for alle (St.meld. nr. 18 (2018-2019), s. 12).

Stortingsmeldingen fremhever blant annet at parkene og grønnstrukturene i byer og tettsteder er meget viktige for rekreasjon og friluftsliv, spesielt for hverdagsaktiviteten. Terskelen for å få naturopplevelse og fysisk aktivitet gjennom friluftsliv skal gjøres så lav som mulig. Lett tilgang til

friluftslivsområder både innenfor og utenfor byer og tettsteder er avgjørende for å opprettholde og øke friluftslivsdeltakelsen. Friluftsliv i nærmiljøet skal prioriteres i det offentlige friluftslivsarbeidet, bl.a. gjennom sikring av friluftslivsområder.

Kartlegging og verdsetting av friluftslivsområder er en nasjonal satsing innen arbeidet med friluftsliv, og er et viktig kommunalt virkemiddel for å identifisere, utvikle og ivareta arealer for friluftslivet. Prosjektet er også viktig for å sikre god tilgang på relevant friluftslivsinformasjon, både for kommunen, eksterne parter og innbyggere.

3 Prosess

Bymiljøetaten startet planleggingen av prosjektet i 2015, og søkte Miljødirektoratet om prosjektmidler i 2016. Bymiljøetaten inngikk da en avtale med Oslo og Omland Friluftsråd (OOF) og Oslofjordens Friluftsråd (OF) om å kartlegge og verdsette kommunens friluftslivsområder. Oslo og Omland Friluftsråd fikk ansvaret for bydelene Østensjø, Alna, Stovner, Grorud, Bjerke, Nordre Aker, Vestre Aker, og Markaområdene Lillomarka, Østmarka og Nordmarka. Oslofjordens Friluftsråd fikk ansvaret for bydelene Søndre Nordstrand, Nordstrand, Sagene, Gamle Oslo, St. Hanshaugen, Sentrum, Grünerløkka, Frogner, Ullern samt fjorden og øyene.

Plan- og bygningssetaten og Bymiljøetaten gjennomførte først en grovkartlegging av friluftslivsområder i byggesonen. Kartleggingen ble deretter vurdert og kvalitetssikret av arbeidsgruppene før arbeidsgruppene gjorde en verdsetting av hvert enkelt område. Friluftslivsområdene i Marka ble først tegnet inn på papirkart av prosjektsekretær fra OOF, og deretter kvalitetssikret og godkjent av arbeidsgruppe før de ble tegnet inn på digitalt kart. Prosjektsekretærene utarbeidet områdebeskrivelser. Det ble gjennomført egne møter for hvert enkelt bydelsområde og Markaområde.

Kartleggingen foregikk mellom høsten 2017 og høsten 2019. Gjennom perioden har det blitt avholdt interne møter mellom Bymiljøetaten, OOF og OF, samt gjennomført flere møter med bydelsadministrasjonene og natur- og friluftsansjoner i byen.

For å kvalitetssikre informasjonen og arbeidet som ble gjort av arbeidsgruppene, ble det høsten 2020 gjennomført en offentlig høring. Grunnlaget for høringen var et digitalt temakart med oversikt over de kartlagte friluftslivsområdene med tilhørende områdebeskrivelser og verdsetting. Til høringen kom det inn 124 innspill fra både privatpersoner, organisasjoner, bydeler og andre kommunale virksomheter. Basert på høringsinnspill har nye friluftslivsområder blitt tegnet inn, og områdebeskrivelser, score på kriterier, samt utstrekning på kartlagte områder blitt justert.

3.1 Konsulentbistand

Avtale om konsulentbistand ble inngått mellom Bymiljøetaten og Oslo og Omland Friluftsråd og Oslofjordens Friluftsråd i juni 2017. Gjennom avtalen ble friluftsrådene tildelt ansvaret for oppretting av lokale arbeidsgrupper for de ulike geografiske delområdene, koordinering og ledelse av arbeidsmøter. OOF og OF har brukt rundt 2000 timer hver på dette prosjektet på de tre årene fra 2017 til 2019.

3.2 Arbeidsgrupper

Oslo og Omland Friluftsråd og Oslofjorden Friluftsråd har ledet arbeidet i arbeidsgruppene i bydelene og Markaområdene. Det ble etablert 20 arbeidsgrupper som har bestått av frivillige fra natur-, friluftslivs-, idretts-, vel og andre organisasjoner og ansatte i bydelene. Det har vært et mål å etablere arbeidsgrupper som har god kjennskap til de enkelte bydelene. Det viste seg å være noe utfordrende å få rekruttert frivillige til bydel Grünerløkka og Sentrum. I disse områdene støttet prosjektsekretæren i OF seg i større grad på ansatte i bydelsadministrasjonen og ansatte i BYM (eks øyene og fjorden).

For fjorden og øyene ble det ikke nedsatt en egen arbeidsgruppe, men det ble gjennomført egne arbeidsmøter med deltakere fra BYM og OF. I tillegg har deltakere fra andre arbeidsgrupper kommet med innspill til kartlegging av sjønære friluftsområder i bydel Nordstrand, Frogner, Gamle Oslo og Ullern. For Nordmarka ble arbeidsgruppen delt i to, der en gruppe hadde ansvaret for Sørkedalen-området og for Maridalen-området.

Arbeidsgruppene har til sammen kartlagt 1427 friluftslivsområder, og 117 frivillige har nedlagt nesten 1800 timer med frivillig innsats. Deltakere og arbeidstimer i hver av arbeidsgruppene er omtalt i OOF og OF sin samlerapport (2020). I anledning ferdigstillelse av prosjektet planlegges det en markering for de frivillige i august. Markeringen blir en takk til alle som har bidratt i det viktige arbeidet med å kartlegge og verdsette friluftslivsområder i Oslo.

3.3 Metodikk

Prosjektet er gjennomført etter metode utarbeidet av Miljødirektoratet (veileder M-98-2013). I tillegg har Oslo kommune utarbeidet et veiledningshefte for arbeidsgruppene i Oslo i samarbeid med Miljødirektoratet. Hftet er godkjent av Miljødirektoratet. Formålet med heftet var å operasjonalisere og tydeliggjøre hvordan score på ulike kriterier skal vurderes i Oslo og tilpasse metodikken til lokale forhold. Deltakerne i arbeidsgruppene fikk opplæring i metodikken før kartleggings- og verdsettingsarbeidet startet opp.

I tråd med Miljødirektoratets metodikk har hvert av friluftsområdene fått tildelt en områdetype og score (1-5) på inntil 13 verdsettingskriterier, samt gitt en egen områdebeskrivelse. Verdsettingskriteriene er rangert i to grupper: Syv hovedkriterier og seks støttekriterier. Oslo kommune har valgt å bruke åtte områdetyper: *Nærturterreng*, *Leke- og rekreasjonsområde*, *Grønncorridor*, *Strandsone med tilhørende sjø og vassdrag*, *Jordbrukslandskap*, *Utfartsområde*, *Store turområder med tilrettelegging* og *Andre friluftslivsområder*.

Kirkegårder og gravplasser har blitt kategorisert som Andre friluftslivsområder. I stedet for å angi alle områder med områdetype Marka har friluftslivsområdene i Nordmarka, Lillomarka og Østmarka blitt differensiert med områdetype Nærturterreng, Grønncorridor, Utfartsområde og Stor turområder med tilrettelegging. En begrunnelse for å ikke bruke områdetype Marka var at dette kunne forveksles med det juridiske markaområdet. Områdetype Marka er derfor ikke anvendt i kartleggingen. Det samme gjelder Store turområder uten tilrettelegging. Denne kategorien har ikke blitt brukt ettersom det er få områder i Oslomarka som ikke har merkede

stier, oppkjørte løyper eller noen annen form for tilrettelegging. I M-98 veilederen omtales områdetypen som “store områder eller systemer av delområder som er “inngrepsfrie””.

I *Veiledningshefte for arbeidsgruppene* er det utarbeidet tabeller for hver enkelt av verdsettingskriteriene med tilhørende operasjonalisering tilpasset Oslo. Hovedregelen for arbeidsgruppene har vært at alle verdsettingskriteriene skal brukes for hvert friluftslivsområde, med mindre ett eller flere kriterier er tydelig irrelevante. Unntaket er kriteriet “Potensiell bruk”, som har blitt anvendt i begrenset grad. Begrunnelsen for dette er at tilnærmet alle grøntområder kan gjennom tilrettelegging oppnå høy bruk og kriteriet mister da sin verdi. Kategorien har derfor hovedsakelig blitt brukt på områder som ved fremtidig transformasjon kan få økt betydning/viktighet. For verdsettingskriteriet “Tilgjengelighet” har man hatt en egen operasjonalisering for byggesonen og én for Marka/øyene.

Basert på score på verdsettingskriteriene får friluftslivsområdene tildelt verdi A (Svært viktig friluftslivsområde), B (Viktig friluftslivsområde) eller C (Registrert friluftslivsområde). Hvis friluftslivsområde får tallverdi 5 på én av de syv hovedkriteriene vil det automatisk få verdi A i henhold til den nasjonale veilederen. Det er også enkelte områder som har fått verdi D (Ikke verdsatt friluftslivsområde). Dette er identifiserte friluftslivsområder som må kartlegges ytterligere og verdivurderes ved ajourhold av temakartet.

For nærmere beskrivelse av metodikk og framgangsmåte, er dette omtalt i *Veiledningshefte for arbeidsgruppene i Oslo (2017)*, samt i Miljødirektoratets veileder M-98. Metodikken gjør kartleggingen etterprøvbare og vurderingene er synlige for de som skal bruke kartleggingen. Kartleggingen av friluftslivsområder er gjennomført uavhengig av eierskap, regulering og områdeplaner. Bruk av en enhetlig metodikk sikrer at resultatet blir mest mulig representativt for dagens friluftslivsbruk.

3.4 Høring

For å kvalitetssikre informasjonen og arbeidet som ble gjort av arbeidsgruppene, ble det høsten 2020 gjennomført en offentlig høring. Grunnlaget for høringen var et digitalt temakart med oversikt over de kartlagte friluftslivsområdene med tilhørende områdebeskrivelser og verdsetting. Temakartet var tilgjengelig via en elektronisk innsynsløsning. I tillegg ble det utarbeidet oversiktsrapporter for hver enkelt bydel og for Markaområdene. Rapportene inneholdt oversiktskart basert på verdi, samt områdetyper og score på verdsettingskriteriene.

Til høringen kom det inn totalt 124 innspill. Innspillene var sendt inn av privatpersoner (72 innspill), organisasjoner (29 innspill), bydeler (12 innspill) og andre kommunale etater og virksomheter (11 innspill).

Bymiljøetaten gikk igjennom alle innspill og samarbeidet med OOF og OF om vurderingen av flere av de. På bakgrunn av innkomne innspill ble det gjennomført befaringer av enkelte områder, hvorav flere ble tegnet inn som D-områder i etterkant. Score på kriterier, områdebeskrivelser, samt utstrekning på kartlagte områder har blitt justert basert på høringsinnspill. Mens flere innspill gjaldt konkrete områder eller områder som mangler, så kom det også inn en del innspill

som omhandlet mer prinsipielle spørsmål. Til eksempel har det kommet inn høringsinnspill som er kritiske til at kartleggingen ikke tar hensyn til eierskap og regulering. Innvendingen ble diskutert med Miljødirektoratet og områdene er likevel lagt inn fordi det er i tråd med Miljødirektoratets veileder og råd.

Høringen var viktig, både for å informere utad om prosjektet, samt for å kvalitetssikre det foreløpige temakartet.

4 Resultat

Totalt har 1470 friluftslivsområder i Oslo kommune blitt kartlagt gjennom prosjektet. Tabellene under viser antall områder kartlagt etter områdetype og verdi.

Tabellen under viser oversikt over antall friluftslivsområder etter områdetype.

Tabell 1 Områdetype friluftslivsområder

Områdetype	Kode	Antall områder i Oslo
Nærturterreng	NT	168
Leke- og rekreasjonsområde	LR	654
Grønncorridor	GK	428
Strandsone med tilhørende sjø og vassdrag	SS	18
Jordbrukslandskap	KL	29
Utfartsområde	UO	83
Store turområder med tilrettelegging	TM	74
Andre friluftslivsområder	AF	15
Til sammen		1470

Blant de kartlagte friluftslivsområdene er det flere områder som foreløpig er registrert som D-område, og det er her kun gjort en foreløpig vurdering av områdetype. Ved ajourhold er det mulig at enkelte av disse områdene får tildelt en ny områdetype/områdetype justeres.

Av oversikten fremkommer det at mange områder i Oslo er kategorisert som Leke- og rekreasjonsområde eller Grønncorridor. Dette er leke- og friområder i boligområder og

sentrumsområder, lekeplasser, turveier, stier og snarveger mellom boligområder og andre tur- og aktivitetsområder.

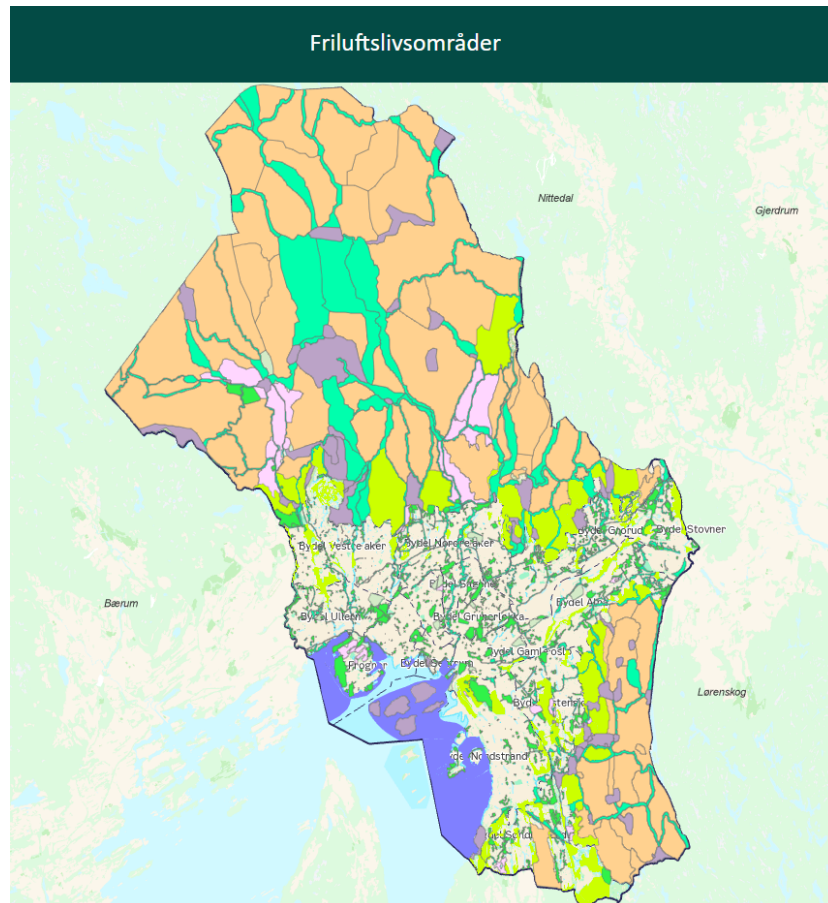
Tabellen under viser oversikt over antall friluftslivsområder etter verdi.

Tabell 2 Verdi friluftslivsområder

Verdi	Kode	Antall områder i Oslo
Svært viktige friluftslivsområder	A	1099
Viktige friluftslivsområder	B	229
Registrerte friluftslivsområder	C	88
Identifiserte friluftslivsområder	D	52
Til sammen		1470

Resultatet av kartleggingen er gjort tilgjengelig i Miljødirektoratets Naturbase, som er en offentlig tilgjengelig database. I Naturbase er all informasjon (områdebeskrivelse, verdi, score på kriterier) om det enkelte friluftslivsområde samlet i eget faktaark. Det er i tillegg ønskelig at kartleggingen blir tilgjengeliggjort i kommunale kartverktøy.

Bilde 1: Utklipp fra innsynsløsningen fra høringsrunden med oversikt over alle kartlagte friluftslivsområder i Oslo kommune

4.1 Videre arbeid og ajourhold

Miljødirektoratet anbefaler at temakartet holdes løpende oppdatert, og revideres i forbindelse med revisjon av kommuneplanens arealdel. Oslo er en by i utvikling med flere pågående og planlagte boligutbyggingsprosjekter, samt opparbeiding av nye parker og friområder. For at friluftslivskartleggingen skal være et nyttig kunnskapsgrunnlag er det derfor viktig at temakartet holdes oppdatert og gjenspeiler reell situasjon.

Som følge av tidsbegrensninger i innspurten av prosjektet ble det besluttet å gi enkelte friluftslivsområder en foreløpig D-verdi. Områdene ble tegnet inn i kartet og gitt en foreløpig områdetype, men de har ikke fått score på verdsettingskriteriene og kun gitt en standard områdebeskrivelse. Ved fremtidig ajourhold av temakartet må det gjennomføres en nærmere kartlegging og verdsetting av områdene, samt foretas en ny vurdering av områdetype og avgrensning på enkelte områder. BYM har utarbeidet et oversiktsdokument hvor informasjon om D-områdene, flyfoto og bilder fra befaringer er samlet. Mange av områdene er tegnet inn basert på innspill fra høringsrunden.

Oversiktsdokumentet inneholder også en oversikt over andre forestående oppgaver, samt mer prinsipielle diskusjoner som bør tas tak i. Til eksempel er kartleggingen og verdsettingen av byens kirkegårder og gravplasser ikke fullstendig, og det må foretas en gjennomgang av disse i forbindelse med ajourhold av temakartet. Videre ser BYM behov for en mer systematisk gjennomgang og vurdering av hvordan idrettsarealer og idrettsanlegg skal håndteres i kartleggingen. Lydmiljø er et av verdsettingskriteriene som det skal gis score på for friluftslivsområdene. I vurderingen av lydmiljø har det vært noe utfordrende å ta stilling til terskelverdiene basert på Miljødirektoratets operasjonalisering. Prosjektleder i Miljødirektoratet har uttrykt enighet om dette. BYM ser at det kunne vært hensiktsmessig at score vurderes opp mot en desibelskala slik at man kan foreta en vurdering ut fra støykart.

4.2 Føring for fremtidig bruk

Det er et nasjonalt mål for friluftslivspolitikken at friluftslivets posisjon skal ivaretas og videreutvikles gjennom ivaretagelse av allemannsretten, bevaring og tilrettelegging av viktige friluftslivsområder, og stimulering til økt friluftslivsaktivitet for alle (St.meld. nr. 18 (2018-2019), s. 12). Kartlegging og verdsetting er viktig for å kunne treffe gode beslutninger i saker som berører friluftslivsverdier, herunder samfunns- og arealplanlegging etter plan- og bygningsloven. Et godt kunnskapsgrunnlag er viktig for at friluftslivets arealbehov skal være en forutsigbar og tydelig faktor i all samfunns- og arealplanlegging.

For at kartleggingen skal kunne bli et aktivt verktøy i arealforvaltningen, forutsettes det at den gjøres tilgjengelig internt og eksternt som del av kommunes digitale web kartløsning. Videre bør utsjekk av friluftslivsinteressene inngå som del av de ordinære rutinene ved oppstart av plan- og byggesaksarbeid, og ved behandling av dispensasjonssøknader, planprogram og konsekvensutredninger.

Det anbefales at friluftslivskartleggingen tas aktivt i bruk i den kommunale saksbehandlingen, og at kartleggingen blir gjort tilgjengelig via kommunens digitale kartløsning og holdes oppdatert. Videre bør det etableres saksbehandlingsrutiner som sikrer at kartleggingen på et tidlig stadium tas inn som del av beslutningsgrunnlaget, og at det i alle saker som berører friluftslivsinteresser skal redegjøres for hvordan interessene blir berørt og hvilke prioriteringer som er foretatt mht. friluftslivsinteressene ved valg av løsninger. Her bør det også kunne fremgå om det må iverksettes avbøtende tiltak for å ivareta friluftslivsinteressene.

Miljødirektoratet anbefaler at det ferdige temakartet legges frem for et politisk organ i kommunen og at det gjøres vedtak om bruk og ajourhold av temakartet. Relevante vedtakspunkter for Oslo kommune vil kunne være:

1. Kartleggingen og verdsettingen av friluftslivsområder i Oslo kommune tas til orientering. Kartleggingen er gjort etter Miljødirektoratets veileder M-98 (2013) og veiledningshefte for arbeidsgruppene i Oslo (utarbeidet i samarbeid med Miljødirektoratet).
2. Bruk av temakartet som informasjonsgrunnlag skal innarbeides i kommunens interne rutiner for saksbehandling. Temakartet skal innarbeides i kommunens digitale

kartverktøy. Kartleggingen er faglig fundert, uten avveining mot øvrige arealinteresser.

Det forutsettes at slik avveining foretas gjennom kommunens planlegging og enkeltsaksbehandling. For saker som berører områder med verdi for friluftslivet skal det redegjøres for hvordan interessene vil bli berørt og hvordan dette er vurdert og prioritert ved valg av løsninger.

3. Friluftslivskartleggingen skal holdes løpende oppdatert, og skal revideres i forbindelse med revisjon av kommuneplanens arealdel.

5 Økonomi

Bymiljøetaten har fått tildelt omtrent 1,6 millioner i tilskuddsmidler fra Miljødirektoratet til å gjennomføre prosjektet, under forutsetning om at kommunen stilte med tilsvarende midler. Tilskuddsmidlene har blitt brukt til konsulentbistand fra Oslo og Omland Friluftsråd og Oslofjorden Friluftsråd, samt til å dekke noen utgifter til reise, lokale og møtebevertning. Etaten finansierer en markering for de frivillige som har vært involvert i august 2022 over etatens driftsbudsjett. Fremtidig ajourhold av temakartet vil kreve ressurser til oppfølging.

6 Kilder og veiledere

Bymiljøetaten, Oslo og Omland Friluftsråd og Oslofjorden Friluftsråd (2017) *Veiledningshefte for arbeidsgruppene. Verdsetting av friluftslivsområder i Oslo*. Tilgjengelig fra:

<https://www.oslo.kommune.no/getfile.php/13379278-1600765225/Tjenester%20og%20tilbud/Natur%2C%20kultur%20og%20fritid/Tur%20og%20friluftsliv/Kartlegging%20og%20verdsetting%20av%20friluftsomr%C3%A5der/Samlerapport%20OF%20og%20OF%2015.05.2020.pdf>

Forskrift om fylkeskommunenes oppgaver innenfor friluftslivsområdet. *Forskrift 30. september 2019 nr. 1310 om fylkeskommunenes oppgaver innen friluftslivsområdet*.

Miljødirektoratet (2014) *Kartlegging og verdsetting av friluftslivsområder*. Veileder. M98-2013. Tilgjengelig fra: <https://www.miljodirektoratet.no/globalassets/publikasjoner/M98/M98.pdf>

Miljødirektoratets Naturbase – Kartlagte friluftslivsområder:

<https://geocortex01.miljodirektoratet.no/Html5Viewer/?viewer=naturbase>

Oslo og Omland Friluftsråd og Oslofjorden Friluftsråd (2020) *Endelig rapport for prosjektet kartlegging og verdsetting av friluftslivsområder i Oslo*. Tilgjengelig fra:

<https://www.oslo.kommune.no/getfile.php/13379278-1600765225/Tjenester%20og%20tilbud/Natur%2C%20kultur%20og%20fritid/Tur%20og%20fril>

[uftsliv/Kartlegging%20og%20verdsetting%20av%20friluftsomr%C3%A5der/Samlerapport%20OF%20og%20OF%2015.05.2020.pdf](#)

St. Meld. nr. 18 (2015-2016) *Friluftsliv – natur som kilde til helse og livskvalitet.*

